سنڌي ٻولي هڪ عظيم ۽ شاهڪار ٻولي آهي....

عبدالحئي پلي

جيجل جهولي ڏني پٽي لولي
سنڌي ٻولي قومي ٻولي
وڏڙو ٿيندين وڪڙون ڪٽندين
پهرين پهرين ڦرهي پڙهندين
ٻي ۽ ٻي، پي ٻاتڙي ٻولي
سنڌي ٻولي، قومي ٻولي

سنڌي ٻولي دنيا جي وڏين ٻولين ۾ شمار ٿئي ٿي، جيڪا تمام گهڻي ڳالهائي ۽ پڙهي وڃي ٿي چوندا آهن تہ ٻولي انسان جي رابطي جو ذريعو آهي. قومون پنهنجي ٻولي جي حوالي سان سڃاتيون وڃن ٿيون. سنڌي قوم بہ پنهنجي مادري ٻولي سنڌي نسبت سان سڃاتي وڃي ٿي. سنڌي ٻولي هڪ شاهوڪار قديم ۽ عظيم آهي. جيڪا هر پل ميڊيا، ادب ۽ ثقافت جا نوان گل و گلزار پيدا ڪري رهي آهي. ڪاٻ قوم پنهنجي مادري ٻولي ۾ ئي تعليم پرائي ترقي جي منزل تي پهچي سگهي ٿي. سنڌي ٻولي کي اهو شرف حاصل آهي جو هن ۾ قرآن پاڪ جو پهريون ترجمو ٿيو ۽ سنڌي ٻولي ۾ شاهہ عبداللطيف شاهہ عبدالڪريم، سچل سرمست، سامي ٻيڊل سائين، طالب المولىٰ، شيخ اياز، استاد بخاري، تنوير عباسي، ٿمن سرڪار، انور سائين، راشد مورائي، ملوڪ عباسي، حمل فقير، طالب لغاري، احمد خان مدهوش، حبيب الله پٽو، امير بخاري، روحل فقير، بيدل، محمد فقير، غمدل فقير، حسن درس، محمد بخش خاصخيلي، پارس حميد، گدائي، اميد خيرپوري، نثار بزمي، حضورڻ سائين، مرتضيٰ ڏاڏائي، آصف منياٽوي، بهادر علي جهڙن عظيم شاعرن جو ڪلام موجود آهي، جنهن جو مثال سنڌي ٻولي جي عوامي شاعر استاد بخاري جو هي شعر آهي.

تنهنجي مامن جي هي ٻولي
تنهنجي چاچن جي هي ٻولي
مٺڙي مٺڙي سولي، سولي
سنڌي ٻولي قومي ٻولي (استاد بخاري)

هڪ هنڌ يوسف سيف لکي ٿو تہ محقق جي راءِ مطابق ٻار جڏهن پنهنجي مادري زمان جو نقل شروع ڪري ٿو تہ هن جي دل، دماغ ۽ زبان ۾ خاص قسم جو ربط پيدا ٿي وڃي ٿو. ماءُ جي زبان ڪنن ۾ مٺاس پيدا ڪري ٿي ۽ دل کي حوصلو ملي ٿو اهو عمل وقت گذرڻ سان گڏوگڏ پڪو ٿئي ٿو ۽ ٻار جي پراعتماد شخصيت جي جوڙجڪ ۾ اهم ڪردار ادا ڪري ٿو. مادري زبان جي معرفت اسان جي لڪيل صلاحيتن توڙي ڪوتاهين کي ظاهر ٿيڻ جو موقعو ملي ٿو. سنڌي ٻولي ادب جي ترقي جو وڏو ذريعو آهي، جيڪا قوم ۽ جيڪا ترقي آهي ۽ پاڻ کي دنيا ۾ مڃرايو آهي. اهو بہ سنڌي ٻولي جي ڪري سنڌي ٻولي جي بنياد موهن جي دڙي جي شاهوڪار تهذيب سان منسوب ٿيل آهي. سنڌي ٻولي جي لکت جا آثار پنج هزار سال پراڻي ڪوٺاين مان مليا آهن. ائين بہ چئجي ٿو تہ انڊو آريان مان نڪتل آهي. اها بہ چوڻي آهي تہ سنڌي سنسڪرت مان نڪتل آهي ۽ وري ڪٿي اهو بہ چيو وڃي ٿو تہ سنڌي ئي سنسڪرت کي جنم ڏنو آهي. 150 کان 200 قبل مسيح ۾ اها ٻولي پرائمري انڊو آريان يا پرڪرت چئجي. اها سنڌ جي علائقي ۾ ڳالهائي ويندي هئي. سنڌي ٻولي هڪ علمي ۽ ادبي ٻولي آهي جنهن جي نظم واري حصي ۾ ڳاهون، ڳيچ، بيت، وايون، ڪافيون، غزل، دوها، نظم، قطعا، ٽہ سٽا، چوسٽا، ترائيل، سانيٽ، منظوم ناٽڪ ۽ ٻيو نظمي مواد شامل آهي، جڏهن تہ نثر جي حصي ۾ ڏند ڪٿائون، داستان، آکاڻيون، قصا، ڪهاڻيون، ناول، ناٽڪ، مضمون، مقالا ، سوانح عمريون، آتم ڪهاڻيون، خاڪا، سفر ناما ، انٽرويو، تقريرون، ساروڻيون، مقدما، مهاڳ، خط، ڊائريون، لوڪ ادب، تنقيد، تحقيق، لطيفات ۽ نثري مواد شامل آهي. سنڌي ٻولي کي پنهنجي شاهوڪار ثقافت جو وسيع پس منظر ۽ لوڪ ادب آهي. سنڌي ٻولي جون حدون صوبي کان ٻاهر اتر ۾ اڳوڻي رياست بهاولپور، ملتان، اتر اولهہ ۾ بلوچستان جي مڪران، لس ٻيلي، ڪڇي، ناڙي علائقن تائين پهچن ٿيون. سنڌ کي بلوچستان کان جدا ڪندڙ ڪوهستاني علائقي ۾ پڻ وڏو تعداد سنڌي ڳالهائيندڙن جو آهي ان کان علاوه بلوچستان جي ڪيترن ئي علائقن سنڌي ٻولي کي مادري زبان جي حيثيت پڻ حاصل آهي بلوچستان ۾ سنڌي ٻولي کي بلوچي سان گڏ بنيادي زبان طور پڻ ڳالهايو ويندو آهي، جدگال، گوادر، اورماڙا، پسني ۽ اڳتي خليج، مسقط، ابوظهبي ۽ ان سان لاڳو ساحلي علائقن ۾ سنڌي ڳالهائيندڙن جو وڏو تعداد موجود آهي. ڪڇ، گجرات ۽ هندستان جي ڪاٺياواڙ ۽ ٻين علائقن ۾ پڻ سنڌي کي رابطي واري ٻولي جي حيثيت حاصل آهي. اوڀر ۾ هن ٻولي جون حدون راجپوتانا کان علاوه اڳوڻين رياستن مارواڙ، جيسلمير ۽ ٻين پاڙيسري علائقن تائين پهتل آهن. سنڌي ٻولي سان اڄ بہ سنڌي وڏا توڙي ننڍا ٻار بيحد محبت ڪن ٿا. ناليوارو ليکڪ رکيل مورائي هڪ هنڌ لکي ٿو تہ سنڌي ٻولي کي اهو اعزاز حاصل رهيو آهي تہ اها دنيا جي نهايت قديم ٻولين مان هڪ آهي. جيتوڻيڪ سنڌس همعصر ۽ همصعر جيتريون ئي ٻوليون اڄ بہ دنيا ۾ ڪٿي بہ ڳالهايون نہ ٿيون وڃن پر! سنڌي ٻولي اڄ بہ اها ساڳي وهندڙ درياهہ وانگر آهي، جيڪو سدائين تازو توانو هوندو آهي. سنڌي ٻولي سدائين سنڌي ماڻهن جي ٻولي رهي آهي جيڪا سموري دنيا جي انهن هنڌن تي ڳالهائي ۽ پڙهي وڃي ٿي جتي سنڌي رهن ٿا. تڏهن تہ استاد بخاري هڪ جاءِ تي چئي ٿو تہ:

وستي، وستي واهڻ، واهڻ
ٻهٽي، ٻهٽي، پاهڻ، پاهڻ
ساحل، ساحل، چولي، چولي
سنڌي ٻولي، قومي ٻولي (استاد بخاري)

سنڌي ٻولي نہ فقط ادب، فن، فنون لطيفہ ۽ ٻئي حوالي سان هڪ عظيم آهي، جنهن کي ڪروڙين ماڻهو پڙهن ٿا. سنڌي ٻولي، اسان سنڌين جو رابطي جو ذريعي آهي، جنهن وسيلي اڄ بہ سنڌي ٻولي ۾ تمام گهڻا ... ٿئي ٿو ۽ سنڌي اديبن، شاعرن، سگهڙن ۽ ٻولي ماهرن ۽ اُستادن ... پنهنجي جيجل واري ٻولي سان بيحد اڪير ۽ پيار آهي. سنڌي ٻولي سهرن، لاڏن، ڳيچن، ڏورن، بيتن، پهاڪن، ڳجهارتن، لوڪ گيتن، لوڪ ڪهاڻين ڪري زنده ۽ شاد آباد آهي. هي ٻولي تهذيبي ۽ ثقافتي لحاظ کان مالامال آهي، اها پنهنجي وسعت سان هزارين سالن کان موجود آهي. اسان جي مادري ٻولي سنڌي، ديس جي رهواسين جي فطري ضرورت آهي جڏهن تہ سنڌي ٻولي جو وڏو ليکڪ محمد ابراهيم جويو هڪ جڳهہ سنڌي ٻولي بابت لکي ٿو تہ جهڙي ريت دنيا ڪردار ادا ڪيو آهي. تهڙي ريت سنڌي ٻولي پڻ سنڌي جي قومي، سماجي ۽ معاشي اوسر ۾ اهم ڪردار ادا ڪيو آهي. موهن جي دڙي ۽ مومل جي ماڙي جي وارث سنڌي ٻولي هڪ جديد ٻولي آهي. جيڪا هر پل ديس جي هر جاءِ ۽ نوان نوان گل و گلزار پيدا ڪري رهي آهي. اسين صدين جون صديون انهي ٻولي جي اظهار وسيلي پنهنجا هر قسم جا معاملا هلائيندا ۽ خيرخوبي سان نڀائيندا آيا آهيون، مطلب تہ سنڌي ٻولي اسان سنڌي ماڻهن جو جياپو آهي. آءُ پنهنجي مضمون جي پڄاڻي هنن سٽن سان ڪيان ٿو.

جيجل ٻولي سهڻي ٻولي
پياري ٻولي من مهڻي ٻولي
سنڌي ٻولي قومي ٻولي
مٺڙي ٻولي مکڻي ٻولي (عبدالحئي پلي)